

ÉRETTSÉGI VIZSGA • 2010. október 21.

FILOZÓFIA

KÖZÉPSZINTŰ ÍRÁSBELI ÉRETTSÉGI VIZSGA

JAVÍTÁSI-ÉRTÉKELÉSI ÚTMUTATÓ

**NEMZETI ERŐFORRÁS
MINISZTERIUM**

A rész

1. Mely korszakokban lettek hangsúlyosá a következő filozófiai problémák?

Írja be a táblázatba a probléma betűjelét!

- A) Megismerhetőség, igazság, bizonyosság
- B) A környezet-és a bioetika problémái
- C) Az egyén szabadságának problémája
- D) Hit és tudás

19–20. század	C
Középkor	D
20–21. század	B
Felvilágosodás	A

4 pont	
--------	--

2. Mely filozófusoktól valók a következő idézetek?

„...föltettem magamban, hogy bármit, ami valaha eszembe jutott, nem tekintek igazabbnak, mint álmaimnak csaló képeit.”

Descartes

„Ha tehát a lélek halhatatlan és többször született, és minden dolgot látott, ami itt, és ami a Hadészban van, semmi sincs, amit meg ne tanult volna; így hát nem csoda, hogy az erényre és más dolgokra is vissza tud emlékezni, melyekről azelőtt tudomása volt.”

Platón

„Amit egyáltalán meg lehet mondani, azt meg lehet mondani világosan; amiről pedig nem lehet beszélni, arról hallgatni kell.”

Wittgenstein

„Az ötödik utat a dolgok kormányzásából vesszük. Azt látjuk ugyanis, hogy bizonyos dolgok, amelyeknek nincs értelmük, mint a természeti tárgyak, célszerűen működnek, és mindig azt követik, ami a legjobb. Mindebből nyilvánvaló, hogy nem véletlenül, hanem szándékosan jutnak el a célhoz. Azok pedig, amelyeknek nincs értelmük, nem törekszenek a célra, csak

---

valamely megismerő és értelmes lény irányításával, mint történik a nyíl és a nyílász esetében. Tehát van egy olyan értelmes lény, aki az összes természeti dolgokat a cél felé rendezi. És ezt hívjuk Istennek.”

Aquinói Szent Tamás

-----

4 pont	
--------	--

3. Mikor éltek a táblázatban szereplő filozófusok?

filozófusok	századok
Arisztotelész	i.e. 4.
Wittgenstein	(19)–20.
Kant	18–(19.)
Aquinói Szent Tamás	13.

(A zárójelbe tett megjelölések nélkül is megadható a pont.)

4 pont	
--------	--

4. Mutassa be a következő filozófiai irányzatok lényegét!

(Lényege, jellemző korszaka, képviselője, ahol ezek megjelölhetők.)

Megadunk kulcsszavakat az egyes irányzatokhoz: *ésszerűség, belenyugvás, egyén, relativitás, nincs bizonyosság.*

egzisztencializmus: A 20. század jellemző irányzata. Az egyéni lét lehetőségeit és kötelezettségeit kutatja filozófiai síkon. A szabadság, ezen belül a választás kérdésével az egyén perspektívájából foglalkozik. Kiemelkedő képviselői: Sartre, Heidegger

racionalizmus: A felvilágosodás korára jellemző ismeretelméleti irányzat. Álláspontja szerint a megismerés első aktusa az észhez, az értelemhez köthető. Kiemelkedő képviselője Descartes.

sztoicizmus: A hellenizmus jellemző irányzata. A rajtunk kívüli világ a maga törvényei szerint működik, így a történéseibe nincs beleszólásunk. Bölcs magatartás elfogadni a fátumot, és összhangot teremteni a külső világ és a belső világunk között. Kiemelkedő képviselői: Zénon, Epiktétosz, Marcus Aurelius, Kölcsey Ferenc, Berzsenyi Dániel.

---

szkepticizmus: Nem köthető egyetlen konkrét korszakhoz. Tagadja a bizonyosságot a megismerésben. Descartes éppen a szkeptikusok tételének megcáfolására keresett a szkeptikusok módszerével valamiféle bizonyosságot. Így talált rá a *cogitora*.

szofista iskola: Az ókori görög filozófia jellemző irányzata. Minden bizonyítható vagy éppen cáfolható, ha megtanuljuk a szofista tanítók által kínált érvelési technikát. Szerintük minden relatív; az igazságkeresés, az erkölcs területén Szókratész szerint romboló tanítást hirdetnek. Prótagorasz homomensura-elve a reneszánsz korában új értelemmel gazdagodott. Kiemelkedő képviselői: Prótagorasz, Gorgiász.

Feladatonként a 3 pont minden olyan esetben megadható, ahol az irányzat lényegét világos nyelvi formában a vizsgázó megfogalmazta, jellemző korszakát megjelölte, és legalább egy nevet említett. Kivétel a szkepticizmus.

15 pont	
---------	--

5. Említsen 3 olyan fogalmat, amely Arisztotelész filozófiájára jellemző!

Például: szubsztancia, kategóriák, első mozgató, teleológia

3 pont	
--------	--

B rész (feladatonként 35 pont = 70 pont)

Összefoglaló táblázat az értékelési szempontokról:

Szempontok	Pontszám
Problémaérzékenység	10
Szövegértelmezési készség	10
Filozófiatörténeti tájékozottság	4
Argumentáció	7
Nyelvi megformálás	4
Összesen	35

Várható tartalmi elemek**1. szövegrészlet**

A probléma Platónnál összefügg az ideatannal és az államelmélettel. Platón a megismerés négy fokozatát különbözteti meg: a találgatás vagy sejtés; a hiedelem vagy igaznak tartás; az értelmi ismeret vagy következtető gondolkodás (dianoia); a szellemi szemlélés vagy belátás (noézisz), amelynek tárgyai az ideák. A belátás és a következtető gondolkodás mint valóságos megismerés Platón szerint az érzéki tapasztalástól függetlenül működő megismerési mód. A vélekedés (doxa) megkülönböztethető a tulajdonképpeni ismerettől (episztémé). A valódi létezők vizsgálatával foglalkozó filozófusokat szembeállítja a látható és a hallható dolgok kedvelőivel. Az ideális állam élére az igaz tudás birtokában lévő, a legfőbb jót ismerő filozófusokat állítja.

2. szövegrészlet

A megismerés előfeltétele Descartes szerint a módszeresen és radikálisan alkalmazott kétely, amely elvezet az igazság megtalálásához. Minden megszokott előítéletet kétségbe kell vonnunk. A kételynek le kell hatolnia a megismerés forrásáig. Az antik világ szkeptikusaival ellentétben nem szabad megállni a kételkedésnél, nem állíthatjuk, hogy megbízható, biztos tudás nem létezik. El kell jutni addig, hogy megtaláljuk a kétségbevonhatatlant, a bizonyosságot. A kétely határát a „gondolkodom” jelenti. A létezés és a gondolkodás összekapcsolódik: ahhoz, hogy gondolkodjak, létezniem kell, ha nem léteznék, nem tudnék gondolkodni. Önmagam számára cáfolhatatlan bizonyosság az öntudat. A „gondolkodom, tehát vagyok” állítás Descartes szerint igaz; a tétel kétségbevonhatatlan, abszolút bizonyosságot rejt magában.

3. szövegrészlet

Kant a megismerés hatáira kérdez rá. A transzcendentális kritika tárgya nem az, amit megismerünk, hanem az, hogy hogyan ismerjük meg a dolgokat, és milyen feltételek biztosítják ismereteinket. Rá kell mutatni, hogy milyen szerkezeti vonásai és korlátai vannak tudatunknak minden empirikus ismeretet megelőzően. Az ismeretelmélet kopernikuszi fordulata. A korábbi filozófiák feltételezése: a megismerésben az emberi elme igazodik a valósághoz. Kant: a valóság igazodik elménkhez. A kanti felismerés háttere: a megismerés anyagát érzékeink útján szerezzük, de az ismeret formáját (rendezettségét, szükségszerűségét és egyetemességét) tudatunk biztosítja. A megismerés során nem csak az érzéki benyomások útján szerzett *a posteriori* ismeretek fontosak, hanem az értelmi alapú *a priori* ismeretek is.